

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTERNORRLANDS LÄN

Årsrapport socialtjänsten 2000

Förord

Länsstyrelsen får härmed lämna årsrapport för år 2000 om socialtjänsten i länet. Rapporten ger underlag till den nationella uppföljningen av socialtjänsten som Socialstyrelsen sammanställer.

Årsrapporten är en sammanfattande redovisning och bedömning av utvecklingstendenser inom socialtjänsten. Den grundar sig på länsstyrelsens verksamhetstillsyn, rådgivning, besök i kommunerna samt andra kontakter med såväl enskilda som politiker och tjänstemän.

Årsrapporten har utarbetats av socialkonsulenterna Åsa Alexandersson, Ylva Berggrén, Lena Fröberg, Solveig Hellquist, Thomas Normark och undertecknad Anna-Britta Samuelsson.

Birgith Molberg
Avdelningschef

Anna-Britta Samuelsson
Socialkonsulent
0611 – 34 91 08

Sändlista
Finansdepartementet, länsstyrelseenheten
Socialdepartementet
Socialnämnderna (motsvarande i länet)
Socialstyrelsens äldreenhet
Socialstyrelsens sociala tillsynsenhet
Kommunförbundet Västernorrland
Landshövding
Länsråd

Innehållsförteckning

	<i>Sida</i>
1 Inledning	1
2 Ekonomiskt bistånd	1
3 Barn, unga och familj	3
4 Vuxna missbrukare	6
5 Familjerätt och familjerådgivning	7
6 Äldreomsorg	7
7 Omsorg om funktionshindrade	10

1 Inledning

Länsstyrelsen redovisar i denna årsrapport sin tillsyn över socialtjänsten i länet under det gångna året. Rapporten är länsstyrelsens bedömning utifrån genomförd tillsyn 2000. Länsstyrelsen har i särskild ordning redovisat de tillsynsärenden som handlagts under året till Socialstyrelsen. Rapporten skall ge underlag för Socialstyrelsens uppföljning på nationell nivå och redovisa länsstyrelsens tillsyn över socialtjänsten

2 Ekonomiskt bistånd

- Uppdrag i regleringsbrev

Rätt att överklaga annat ekonomiskt stöd

Länsstyrelsen har tagit del av 130 länsrättsdomar rörande försörjningsstöd enligt 6 b § socialtjänstlagen (SoL). I 18 fall fick den enskilde bifall till överklagandet. År 1999 var antalet länsrättsdomar 209. Minskningen torde vara en konsekvens av den förändrade lagstiftningen.

Av 24 länsrättsdomar som avsåg ansökningar om annat ekonomiskt bistånd (6 g § SoL) och som prövats enligt kommunallagens regler, bifölls ingen. Ansökningar till möbler och till skulder dominerade. I två fall undanröjde länsrätten kommunens beslut då gällande delegationsbestämmelser inte följts.

I länsstyrelsens uppföljning ”Ekonomiskt bistånd och barnperspektiv- kommunala riktlinjer (Rapport 2000:4)” märks en viss restriktivitet vid bedömning av 6 g § SoL vad gäller bistånd till hemutrustning och omfattande tandvård.

Bemötande

Klagomål som rör ekonomiskt bistånd är relativt omfattande både per telefon och skriftligt. Vanligtvis handlar dessa om att man inte fått den hjälp som man förväntat sig. Det handlar även om frågor som rör beslut och bestämmelser om handläggning. Bemötandefrågor förekommer men har enligt länsstyrelsens bedömning inte ökat.

Barns bästa

Länsstyrelsen konstaterar att två av länets kommuner i sina riktlinjer har angivit att barnperspektivet skall beaktas vid prövning av försörjningsstöd i varje enskilt ärende.

Länsstyrelsen har i enkät till länets socialnämnder följt upp boendefrågor för personer som har betalningsanmärkningar eller hyresskulder vilket rört ca 100 barnfamiljer som har varit aktuella hos socialtjänsten under 2000. Uppföljningen visar att ekonomiska problem som rör boendet påverkar barnens situation. Av enkätsvaren framgår att risk finns för att barnen måste byta skola, dagis och kamrater vilket kan resultera i oro, stress och otrygghet. Några kommuner uppger att man vanligtvis betalar hyresskulder för att barnen skall kunna vara kvar i sin invanda miljö eller att man ordnar med andrahandskontrakt.

• Övrig under året genomförd tillsyn

Socialbidragskostnaderna har sjunkit i alla kommuner utom en under år 2000. Vid kontakt med handläggarna uppges att i vissa kommuner uppbär många ungdomar kompletterande socialbidrag på grund av otillräckliga inkomster. Flera handläggare har uttalat det olyckliga i att ungdomar börjar sitt vuxenliv med ett arbete som de ej kan försörja sig på och därmed tidigt blir beroende av socialtjänsten. I samtliga kommuner finns ungdomar under 20 år som av särskilda skäl beviljats bistånd till eget boende. På vissa håll är det ett ökande problem då orsaken kan vara att de inte längre får bo hemma och/eller inte är mogna för ett eget boende.

Länsstyrelsen har i sin tillsyn liksom genom länsrättsdomar noterat att studerande har svårigheter att få försörjningsstöd. Som exempel på detta är avsaknaden av medel till uppehälle i skarven mellan utbetalningar av studiemedel i samband med lov. Ett annat är att den enskilde genom att studera på heltid inte stått till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigad till försörjningsstöd. Myndigheters olika bestämmelser kan således medföra svårigheter ekonomiskt för en studerande. Även frågor om vilken kommun som är ansvarig för ekonomiskt bistånd för ungdomar som studerar på gymnasium på annan ort är återkommande.

Länsstyrelsen har följt upp boendesituationen för personer med hyresskulder eller andra betalningsanmärkningar. En allt större restriktivitet finns hos framförallt allmännyttan när det gäller att hyra ut sina bostäder, trots att det i dagsläget finns ca 1600 tomma lägenheter i länet i enbart allmännyttan.

• Länsstyrelsens bedömning

Riksnormen är vägledande vid socialtjänstens prövning av socialbidrag. Den enskilde bedöms härvid ha uppnått en skälig levnadsnivå. Detta kan även utläsas av länsrättsdomar. Länsstyrelsen ser därför i sin verksamhet mera sällan exempel på att en individuell bedömning görs därutöver.

I flera kommuner samarbetar socialtjänst och arbetsförmedling och även andra aktörer i olika sysselsättningsprojekt.

Länsstyrelsen vill uppmärksamma behovet av utbildning rörande barnperspektivet i socialbidragshandläggningen, då det finns en osäkerhet hur man skall arbeta konkret med dessa frågor.

Problem föreligger i länet när det gäller att rekrytera socialsekreterare inom Individ- och familjeomsorgen (IFO). En konsekvens av detta är en hög arbetsbelastning. För att socialtjänsten ska kunna bedrivas med god kvalitet krävs erfaren personal och kontinuitet inte minst med tanke på det kvalitetsarbete och den uppföljning som verksamheten också skall bedriva.

3 Barn, unga och familj

- Uppdrag i regleringsbrev

Barns bästa

Under året har länsstyrelsen slutfört granskningen av barnperspektivet i barnavårdsutredningar samt hur regeln om en 4-månadersgräns när gäller utredningstiden i dessa utredningar efterlevs.

Länsstyrelsen kan konstatera att barnet nästan alltid har en egen rubrik i utredningen och att utredningarna generellt har mer fokus på barnen än tidigare även om det fortfarande finns brister.

Av de utredningar som granskats kunde det i knappt hälften utläsas att handläggaren talat med barnet. I drygt hälften av dessa hade barnet gett uttryck för sin inställning. När barnen är mindre förekommer det sällan att handläggaren samtalar med barnet utan man träffar barnet tillsammans med någon vuxen. Det handlar här mera om att man iakttar – observerar barnet i olika situationer och tillsammans med olika personer. Men det händer även att man inte för samtal med tonåringar, vilket betyder att deras inställning till de insatser som planeras och även beslutas om inte framgår.

Beslut om att inleda utredning samt påbörjandet av utredningen sker som regel inom godtagbar tid. I knappt 20 procent av utredningarna kunde inte utredningstiden fastställas då tidsangivelser saknades. Där tidsangivelser fanns, kunde konstateras att drygt hälften av utredningarna var avslutade inom fyra månader. Av de utredningar som överskred fyra månader hade förlängning begärts hos socialnämnden i mindre än hälften. Anledning till förlängning var bland annat att man väntade på utlåtande från en annan myndighet, att familjerådslag skulle genomföras, att arbetsbelastningen var hög eller att det var svårt att få kontakt med familjen.

Enligt länsstyrelsens uppfattning har utredningstiden generellt blivit kortare. Emellertid förekommer det alltför ofta att förlängning av utredningstiden inte begärs fastän man överskrider 4 månaders gränsen.

Handläggarna var ganska entydigt positiva till att det införts en begränsning av utredningstiden. Detta hade för de flesta medfört att utredningsarbetet blivit mera strukturerat. Någon kommun framförde att man blivit mera noggrann i samband med förhandsbedömningarna. Man tar in mer material innan man tar ställning till om en utredning skall inledas eller inte. Det betyder dock inte att man tar några andra kontakter än med anmälaren och familjen. Det framfördes även åsikter om att det blivit allt mindre tid över till kontakt med enskilda p g a att utredningsarbetet tar så mycket tid.

Stöd till våldsutsatta kvinnor

Under året har länsstyrelsen i rapport ” Socialtjänstens insatser för kvinnor som utsätts för våld (2000: 6)” färdigställt den verksamhetstillsyn som genomfördes under 1999 avseende socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och deras barn. Rapporten uppmärksamma-

des av massmedia. Resultatet av tillsynen redovisades i årsrapport för år 1999. Sektor social omvårdnad tillsammans med jämställdhetsdirektören samt en kommun i länet har under året genomfört ett seminarium om mäns våld mot kvinnor. Seminariet vände sig i första hand till de grupper som inte omfattas av regeringsuppdraget men som ändå i sina verksamheter kommer i kontakt med mäns våld mot kvinnor. Inbjudan ställdes bland annat till förskolan, skolan, idrottsföreningar och kyrkan.

Samverkansgruppen, som bildades med anledning av regeringsuppdraget, har fortsatt att träffas. Liksom tidigare är det främst olika samverkansfrågor som diskuteras.

- **Övrig under året genomförd tillsyn**

Antalet ansökningar om vård jml LVU p g a miljön fortsätter att öka. Under året har även en ökning av antalet ansökningar p g a den unges beteende skett. Liksom tidigare år föregås nästan samtliga ansökningar p g a den unges beteende av omedelbara omhändertaganden. I de miljörelaterade ärendena kan en nedgång av antalet omedelbara omhändertaganden noteras. Endast en ansökan om vård jml LVU av sammanlagt 23 har inte vunnit bifall i länsrätten. Antalet ansökningar är inte liktydigt med antalet barn. Antalet barn är högre eftersom det i miljöärendena kan finnas flera barn i en familj.

Att antalet ansökningar om vård jml LVU ökat kan tolkas som en effekt av den allt tyngre problematik som handläggarna uppper förekommer i ärendena. Trots de ekonomiska problem som finns i kommunerna finns det inga tecken på att kommunerna inte är beredda att ge vård till de barn och ungdomar som behöver detta.

Klagomålen från enskilda handlar relativt ofta om att den enskilde anser sig misskrediterad i den utredning som genomförts av socialtjänsten. Den enskilde anser att uppgifterna i utredningen är felaktiga eller att handläggaren gjort tolkningar som inte överensstämmer med verkligheten.

Andelen telefonsamtal från enskilda som rör området barn och ungdom är fortsatt hög. Efterfrågan från socialtjänsten i olika handlägningsfrågor är konstant stor.

Den vägledning som efterfrågas i frågor om rättsäkerhet, laglighet m m av handläggarna är uppskattad och leder till en säkrare handläggning som kommer den enskilde till del. Fortfarande finns det ett behov av och önskemål om vägledning och information främst när det gäller lagstiftningsfrågor.

Signalerna från länets kommuner är att ungdomar börjar använda alkohol/droger allt tidigare. Enligt länets drogvaneundersökning är den genomsnittliga debutåldern 14.7 år. Under året har 46 barn kommit in till barnmedicinska kliniken p g a alkoholförgiftning. För 10 år sedan var siffran 5-6 barn.

Många myndigheter, föreningar och samrådsgrupper i länet är engagerade i arbetet för att förebygga/ höja åldern vad gäller ungdomars alkohol- och drogdebut. I länet finns flera goda exempel på drogförebyggande arbete. En del av dessa har länsstyrelsen beviljat utvecklingsmedel.

- **Länsstyrelsens bedömning**

Länsstyrelsen har inte heller det senaste året erfarit att det skett några neddragningar riktade mot barn och ungdom. Det har inte inkommit några klagomål från enskilda om att de inte fått beviljat vad de efterfrågat.

Länsstyrelsens granskning rörande barnets bästa visar att även om barnperspektivet generellt lyfts fram i högre grad än tidigare behöver detta utvecklas ytterligare. Barnet är fortfarande i alltför begränsad omfattning synligt i utredningen. Även om det finns anledning att föra fram kritik mot bristande barnperspektiv i utredningarna står det ändå klart att handläggarna är medveten om att utredningen skall handla om barnet och i vissa utredningar finns det ett tydligt fokus på barnet.

Det finns emellertid en osäkerhet hos handläggarna om hur man skall närma sig barnet, tala med barnet och återge det som barnet framfört utan att det blir negativt för barnet i förhållande till vårdnadshavaren. Här efterfrågas utbildning. Länsstyrelsen anser att det behövs även bättre kunskap om vilka områden man skall fokusera på för att få fram ett tydligt barnperspektiv i utredningarna.

Förutom vad som ovan påtalats förekommer liksom tidigare olika handläggningsfel såsom brister när det gäller kommunikeringen, formuleringen av beslut och att det inte framgår att den enskilde informerats om att utredning inletts. Motsvarande brister kan länsstyrelsen notera i de enskilda tillsynsärendena.

Länsstyrelsen kunde konstatera att de brister som påtalades i samband med återföringen till handläggarna av den under året genomförda verksamhetstillsynen rörande barnperspektivet, hörsammades och ledde till förändringar i deras arbete.

Även om barnen blivit synligare i barnavårdsutredningarna behöver barnperspektivet utvecklas ytterligare i den dokumenterade utredningen. Likaså bör man se till att det finns rutiner för begäran av förlängning av utredningstiden så att begäran om förlängning sker i samtliga ärenden där det är aktuellt.

De förändringar i lagstiftningen som skett beträffande barnets bästa, har även om vissa brister förekommer, påverkat socialtjänstens arbete i positiv riktning. Förändringarna har medfört ett medvetande om att barnet skall vara i fokus i utredningarna samt har utredningsarbetet blivit mer strukturerat. Utredningstiderna har även generellt blivit kortare. Länsstyrelsen kan dock liksom tidigare år konstatera att det ofta förekommer brister när det gäller handläggningen av ärenden varför fortsatt utbildning inom området behövs.

Länsstyrelsen kan även konstatera att antalet ansökningar om vård jämlikt LVU inte har minskat. Detta kan i dessa tider av ekonomisk åtstramning ses som tecken på att socialnämnden ändå inte drar sig för att ansöka om vård, när man ser det finns sådant behov för barnet. Antalet omedelbara omhändertaganden jämlikt 6 § LVU har minskat märkbart när det gäller miljöärendena. I dessa har hälften föregåtts av ett omedelbart omhändertagande vilket är en minskning jämfört med tidigare. I beteendeärendena föregås liksom tidigare nästan samtliga av ett omedelbart omhändertagande

Länsstyrelsen bedömer att bruket av droger har ökat i länet och gått längre ner i åldrarna. Behovet av drogförebyggande insatser är av stor vikt. Länsstyrelsen har beviljat utvecklingsmedel till projekt inom ungdomsvård- och missbrukarvård särskilt inriktad mot samverkan. Ungdomar har även tagit initiativ till projekt för att hitta nya vägar att förebygga missbruk.

Personalsituationen för dem som arbetar med barn och ungdomar är besvärande. I vissa kommuner är personalomsättningen mycket hög och det är svårt att rekrytera personal och då framför allt erfaren personal. Detta tillsammans med en allt tyngre problematik i ärendena gör att arbetssituationen för personalen är ansträngd.

4 Vuxna missbrukare

- **Uppdrag i regleringsbrev**

Länsstyrelsen har i samarbete med Kommunförbundet i Västernorrland i kompetenshöjande syfte genomfört fyra utbildningsdagar för personal i länet som arbetar med psykiskt störda missbrukare. Vidare har länsstyrelsen tillsammans med Socialstyrelsens regional tillsynsenhet besökt tre av länets kommuner för överläggningar rörande insatser för denna grupp.

Länsstyrelsen har följt hur LVM tillämpas i länet och påbörjat tillsyn rörande insatser för unga missbrukare då omedelbara omhändertaganden enligt LVM ökat i denna grupp.

Efter signaler till länsstyrelsen och i enskilda tillsynsärenden har missbrukarnas boendesituation följts upp i en enkät till länets socialnämnder. Ca 100 personer med denna problematik saknar egen bostad i länet. Situationen har enligt socialtjänsten blivit svårare under de senaste två åren, då hyresvärdar ställer allt hårdare krav. Boende hos anhöriga, på campingplatser och i husvagnar utgör alternativ för denna grupp. Frågan har uppmärksammats i massmedia.

- **Övrig under året genomförd tillsyn**

I det enskilda ärendet får den enskilde rådgivning för att lösa sitt problem. Socialtjänsten kontaktas i många fall för ett klagande av bedömning och handläggning av ärende. Länsstyrelsen lyfter alltid fram bestämmelsen om barns bästa i portalparagrafen i de fall barn berörs i missbruksärenden såväl i den individuella som den generella tillsynen. Syftet är att göra socialtjänsten medveten om att länsstyrelsen fäster stor vikt vid detta i sin tillsyn och för att markera att socialtjänsten alltid ska ha barnperspektivet i åtanke vid sin handläggning.

- **Länsstyrelsens bedömning**

Länets kommuner fortsätter att utveckla den öppna missbrukarvården. Länsstyrelsen har under året tagit initiativ till en narkotikakonferens som skall genomföras under 2001.

Motivet är att narkotikabruket förändrats och att en samordning och samsyn mellan olika myndigheter är nödvändig. Länsstyrelsen har beviljat utvecklingsmedel till projekt inom ungdomsvård- och missbrukarvård särskilt inriktad mot samverkan.

Samarbete mellan kommun och landsting är viktigt i arbetet med de psykiskt störda missbrukarna. Stöd från psykiatri för utredning om adekvata insatser och möjlighet till avgiftning framhålls från socialtjänsten för denna grupp.

Boendesituationen för missbrukare har försämrats. Den uppföljning som länsstyrelsen gjort visar på behovet av ökad samverkan mellan socialtjänst, bostadsföretag och kommunledning. Socialtjänsten har i de fall den enskilde helt saknar bostad även svårigheter att utreda dennes hjälpbehov och att erbjuda insatser.

5 Familjerätt och familjerådgivning

Någon verksamhetstillsyn inom dessa områden har inte genomförts under året. Uppföljning av förändringarna i föräldrabalken har gjorts tidigare och redovisats i årsrapport för år 1999.

Antalet enskilda tillsynsärenden inom familjerätten är lågt. Däremot är det många samtal från enskilda som rör familjerättsfrågor. Ofta handlar samtalen om frågor som rör umgänge och de problem som uppstår i och med att föräldrar har gemensam vårdnad och inte kan komma överens. Även klagomål på partiskhet hos handläggaren i ärenden förekommer.

Inga enskilda klagomål rörande familjerådgivningen har förekommit. Inte heller har länsstyrelsen haft några samtal från enskilda som rör klagomål mot familjerådgivningen.

6 Äldreomsorg

• Uppdrag i regleringsbrev

Anhörigstöd

Samtliga kommuner har kartlagt behoven av anhörigstöd och tagit fram handlingsplaner. Nätverksgrupper har bildats, där olika intresseorganisationer ingår. Nätverksgrupperna anordnar bland annat cirklar för anhöriga och där anhöriga själva får formulera sina behov. Informationsmaterial har tagits fram eller håller på att tas fram i alla kommuner. Tre kommuner har information om anhörigstöd på kommunernas respektive hemsida. Länsstyrelsen ingår i arbetsgruppen för länssamordning av anhörigstödsprojektet. Länsstyrelsen följer utvecklingen i länet och kan konstatera att samtliga kommuner har kommit igång med detta arbete.

Bemötande

Länsstyrelsen har i sin tillsyn av särskilda boenden i två kommuner bl a funnit att de boende i huvudsak får sina basala behov tillgodosedda. Kommunernas personalbemanning i boendena är avgörande för om andra insatser kan tillgodoses. Personalbemanningen är betydligt lägre på kvällar och på helger.

Ej verkställda domar och beslut

Länsstyrelsen har till Socialdepartementet den 1 juli 2000 redovisat antalet ej verkställda beslut och domar enligt 6 f § SoL. Antalet ej verkställda beslut enligt 6 f § SoL uppgick den 31 december 1999 till 79. Av ej verkställda beslut rörde 77 plats i särskilt boende och två hjälp i hemmet. I två kommuner fanns det inga ej verkställda beslut eller domar. Antalet ej verkställda domar var vid samma tidpunkt en (1). Den ej verkställda domen rörde särskilt boende från år 1999.

Länsstyrelsen har erfarit att antalet ej verkställda beslut och framför allt beslut om plats i särskilt boende vida överstiger antalet domar. I de flesta fall följer kommunen den rekommendation som fanns i ett numera upphävt allmänt råd dvs att bevilja ett särskilt boende om det kan verkställas inom tre månader. Länsstyrelsen har vid sina kontakter med länets biståndshandläggare påpekat innebörden av 73 § 3 st SoL; att beslut enligt 6 f § SoL gäller omedelbart.

- **Övrig under året genomförd tillsyn**

Länsstyrelsen har tillsammans med Socialstyrelsen genomfört ett rättssäkerhetsprojekt. Rättssäkerhetsprojektet bestod av två delar dels en enkät till samtliga kommuner, dels aktgranskning i ett urval av länets kommuner. I en särskild rapport har länsstyrelsen sammanställt de svar kommunerna i Västernorrlands län lämnat i enkäten.

Länsstyrelsen har i länets samtliga kommuner granskat utredningar och beslut samt intervjuat samtliga handläggare - i sex av länets sju kommuner finns särskilda biståndshandläggare - som utreder och fattar beslut inom äldreomsorgen. Rapporten beräknas vara klar under våren 2001.

I tre av länets kommuner har länsstyrelsen i särskild ordning gått igenom den lagstiftning som reglerar handläggning och dokumentation.

Två av länets kommuner har av regeringen via kommundelagationen beviljats medel för omstruktureringskostnader. De åtgärder dessa kommuner beslutat vidta för att kunna uppnå balanskravet i den kommunala ekonomin är bland annat att reducera antalet platser i särskilda boenden. I en av kommunerna reduceras antalet med 118, varav 67 i s.k. servicehus. I den andra kommunen reduceras antalet med 97, varav 27 i s.k. servicehus. Länsstyrelsen har träffat ordförande och förvaltningschef i respektive kommun för att informera sig om vilka effekter platsreduceringarna får för äldreomsorgen i sin helhet och på vilket sätt den enskildes behov av insatser samt god kvalitet även framgent kan säkerställas.

- **Länsstyrelsens bedömning**

Det finns fortfarande en ambition i länets kommuner att ha en god äldreomsorg. Kommunernas ekonomiska situation har dock medfört att besparingar har fortsatt inom äldreomsorgen. Två av länets kommuner har tagit beslut om att minska antalet platser i särskilt boende, samtidigt som länsstyrelsen har erfarit att i några andra kommuner förs diskussioner om såväl om- som nybyggnad.

Det finns en alltmer restriktiv inställning till att bevilja insatser av service- och social karaktär i hemtjänsten. Flera kommuner hänvisar äldre till privata utförare när det gäller insatser av servicekaraktär. Det gäller även de personer som sedan tidigare haft dessa insatser och/eller omvårdnadsinsatser genom socialtjänsten.

Kommunerna har oavsett typ av tjänst svårigheter att rekrytera personal inom äldreomsorgen. För den enskilde kan detta innebära otrygghet och brist på kontinuitet då de inte vet vem som kommer eller när. Det kan även innebära att den vikarierande personalen inte har den kompetens som behövs för arbetsuppgiften.

Vid ingången av år 2000 fanns det 77 personer som beviljats men ej erhållit plats i särskilt boende. Av dessa angav kommunerna att besluten ej verkställts p.g.a. platsbrist i 55 fall. Vidare fanns vid samma tidpunkt 164 personer, vilka var i behov av plats i särskilt boende, men där kommunerna avslagit ansökan. Av de 164 har kommunerna uppgivit att 155 personer erhöll avslag p.g.a. platsbrist. Vid länsstyrelsens besök i kommunerna senare under året framkom att det även då fanns såväl ej verkställda beslut om plats i särskilt boende som avslagsbeslut trots behov av plats. I avvaktan på plats eller förnyad prövning av ansökan får den äldre utökad hemtjänst. Länsstyrelsen anser det vara mycket otillfredsställande att kommunerna trots påvisat behov inte kan tillgodose den enskilde behov av plats i särskilt boenden.

Fortfarande är antalet klagomål till länsstyrelsen färre i förhållande till klagomål inom IFO men har ökat jämfört med förra året. Aktuella ärenden har som exempel handlat om bemötande, trygghet och för lite personal.

Antalet överklagningar till länsrätten har minskat. Av 20 överklagningar rör 17 särskilt boende. Länsrätten har under året i sju domar bifallit överklagan och ålagt socialnämnden att utge bistånd enligt 6 f § SoL. Sex av domarna rörde plats i särskilt boende och en dom hemtjänst.

Länsstyrelsen granskade under år 1995 handläggning och dokumentation inom äldreomsorgen. En uppföljning har skett under året. Jämfört med för fem år sedan har handläggning och dokumentation överlag blivit bättre, framför allt inom hemtjänsten. Det finns dock fortfarande brister t.ex.: vem som ansöker, socialt nätverk, intressen, vanor, livsstil, den enskildes resurser och möjligheter, syftet med insatserna, att den enskilde erhåller en skälig levnadsnivå. Länsstyrelsen granskade även dokumentationen av verkställigheten. I fyra av fem granskade ärenden saknades denna dokumentation.

I den aktgranskning som genomförts i samtliga kommuner framkom att i särskilda boenden finns beslut om att få plats i sådant boende, men det är däremot sällsynt att det finns beslut som utvisar vilka insatser i form av service och omvårdnad som den enskilde har rätt till. Huruvida den enskilde får sina behov tillgodosedda blir således omöjligt att kvalitetsgranska, när det inte finns något beslut om vilka insatser som ska ges. Eftersom det inte förekommer individuell behovsbedömning finns risk att den enskilde utsätts för ett kollektivt förhållningssätt. Avsaknaden av beslut som utvisar vilka insatser i form av service och omvårdnad som den enskilde har rätt till innebär brister i rättssäkerheten.

I de två kommuner där länsstyrelsen i särskild ordning granskat särskilda boenden anser sig personalen inte ha tid för att arbeta med ett rehabiliterande synsätt. De boende har inte alltid möjligt att själva få bestämma när de vill kliva upp på morgonen, när de vill gå och lägga sig eller när de vill gå ut på en promenad för att få frisk luft. Tyvärr förekommer fortfarande bestämda duschdagar, som vanligtvis infaller en gång per vecka.

Kommunerna har fortfarande behov och önskemål om vägledning och information vad gäller lagstiftningen.

7 Omsorg om funktionshindrade

- **Uppdrag i regleringsbrev**

Länsstyrelsen har redovisat antalet ej verkställda beslut och domar enligt 9 § LSS till Socialdepartementet. Inom LSS fanns 133 ej verkställda beslut och en dom per den 31 december 1999. Domen är numera verkställd. Av ej verkställda beslut gällde 104 insatsen kontaktperson. De främsta skälet till att dessa beslut inte verkställts är svårigheter att få tag i lämpliga kontaktpersoner. Länsstyrelsen ha även följt upp domar som bifallits enligt LSS.

Länsstyrelsen har under året besökt samtliga länets kommuner för överläggningar med personal som arbetar inom LSS och därvid tagit upp verkställighetsfrågor.

- **Övrig genomförd tillsyn**

Länsstyrelsen har under året fattat beslut i ett antal individuella tillsynsärenden samt mött handläggande personal i så gott som samtliga kommuner och vid dessa tillfällen lyft rättsäkerhetsfrågor, laglighetsfrågor samt kvalitetsfrågor. Länsstyrelsen har också granskat verksamheter med anledning av klagomål.

Antalet överklagningar enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är få. Länsstyrelsen har erfarit att kommuner i enskilda ärenden och även i övrigt har beaktat länsstyrelsens synpunkter.

- **Länsstyrelsens bedömning**

Frågan om verkställighet av beslut och domar enligt LSS har uppmärksammats vid besök i kommunerna, vid granskning av ärenden och i uppföljning av domar. Sammantaget har dessa insatser bidragit till ökad rättsmedvetenhet och kunskap om gällande lagstiftning. Länsstyrelsen har erfarit att det stora problemet är antalet ej verkställda beslut. Inom LSS har det funnits oklarhet hur ärenden skall handläggas vid resursbrist.

Habiliterande verksamhet signalerar att barn med svår DAMP- problematik har svårt att få adekvat stöd genom LSS såvida barnet inte har allvarliga tilläggshandikapp. Dessa barn har

ofta också svårt att få tillräckligt stöd enligt annan lagstiftning. Detta trots att funktionshindren kan innebära mycket stora svårigheter i den dagliga livsföringen. Trots detta

överklagas endast ett fåtal ärenden eftersom familjerna ofta inte orkar överklaga. Länsstyrelsen har också erfarit att vissa kommuner förändrat sitt förhållningssätt angående resor till och från verksamhet enligt LSS. Länsstyrelsen befarar att om resor till och från insatsen korttidstillsyn åvilar föräldrarna finns en risk att kostnaderna kan bli ett hinder för att insatsen ska kunna komma den enskilde till del. I glesbygdskommuner är resandet oftast en förutsättning för att de funktionshindrade ska kunna få träffa andra i korttidstillsynen.

Liksom förra året finns det brist på avlastningsplatser för barn och ungdomar och tendensen att vistelser blir längre och gränsar till boende kvarstår. I några kommuner finns fortfarande icke fullvärdiga gruppboenden enligt LSS. Vårdhemsavvecklingen i en kommun har inte genomförts i den takt och på det sätt som lagstiftaren avsett. Insatsen ledsagning ges i flera kommuner till personer som bor i särskilda boenden enligt LSS. Skälet till detta är att personalen i gruppboendet inte räcker för att följa de boende på olika aktiviteter.